

BOGDAN CRISTIAN TRANDAFIRESCU

TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Curs universitar

Universul Juridic

București

-2025-

Cuprins

Prefață	5
Capitolul I. Noțiuni introductive. Științele juridice și teoria generală a dreptului	7
1. Conceptul de știință	7
2. Conceptul de știință a dreptului	9
3. Locul și rolul teoriei generale a dreptului în sistemul științelor juridice	12
Capitolul II. Școli și curente în gândirea juridică	21
1. În căutarea unei explicații a fenomenului juridic	21
2. Școala dreptului natural	21
3. Școala istorică a dreptului	27
4. Utilitarismul juridic	27
5. Pozitivismul și normativismul	28
Capitolul III. Conceptul și definiția dreptului	34
1. Accepțiunile cuvântului drept	34
2. Sistemul de drept	35
2.1. Noțiune	35
2.2. Ierarhia normelor în sistemul de drept	36
2.3. Marile diviziuni ale dreptului	40
2.4. Instituțiile juridice și ramurile de drept	45
2.5. Scurtă prezentare a ramurilor de drept	47
3. Definiția dreptului	48
Capitolul IV. Principiile dreptului	52
1. Noțiune	52
2. Clasificare	53
3. Principiile fundamentale ale dreptului	53
4. Principii de ramură	58
5. Utilitatea principiilor dreptului	61
Capitolul V. Scurtă privire asupra istoriei universale a dreptului	63
1. Utilitatea studierii istoriei dreptului pentru teoria generală a dreptului	63
2. De la animalitate la umanitate	65
3. Dreptul în Antichitate	67
3.1. Apariția statului și primele legiuri. Dreptul în Mesopotamia	67
3.2. Dreptul în Egiptul Antic	69
3.3. Dreptul roman	71

4. Dreptul în Evul Mediu.....	76
4.1. Considerații generale.....	76
4.2. Dreptul medieval englez	77
4.3. Dreptul medieval francez.....	82
4.4. Dreptul feudal german.....	84
4.5. Justiția în Evul Mediu	84
5. Dreptul în epoca modernă	87
5.1. Dreptul englez în perioada modernă	87
5.2. Formarea și dreptul Statelor Unite ale Americii în perioada modernă.....	91
5.3. Dreptul francez în perioada modernă	93
5.4. Dreptul german în perioada modernă.....	98
6. Dreptul în perioada contemporană. Marile familii de drept	100
6.1. Familia de drept romano-germanic	101
6.2. Familia de drept anglo-saxon	105
Capitolul VI. Dreptul și statul	110
1. Noțiunea de stat	110
2. Teoria separației puterilor în stat.....	113
3. Puterile și organele statului	115
4. Forma statului.....	117
Capitolul VII. Sistemul normelor sociale	120
1. Ordinea socială și ordinea normativă	120
2. Valori și norme sociale.....	123
3. Principalele tipuri de norme sociale	125
3.1. Normele morale.....	125
3.1.1. Noțiune.....	125
3.1.2. Corelația normelor juridice cu normele morale	126
3.1.3. Asemănările și deosebirile dintre norma juridică și norma morală.....	129
3.2. Normele religioase	130
3.3. Normele obișnuielnice	132
3.4. Normele de conviețuire socială	133
3.5. Normele deontologice	134
3.6. Normele tehnice	135
4. Diversitatea sistemelor normative	136
Capitolul VIII. Norma juridică	138
1. Noțiunea de normă juridică	138
2. Trăsăturile normei juridice	139
3. Structura normei juridice.....	141
3.1. Structura internă	142
3.2. Structura externă	149

Capitolul IX. Interpretarea normei juridice	152
1. Necesitatea interpretării normei juridice în procesul de realizare a dreptului	152
1.1. Realizarea dreptului	152
1.2. Necesitatea interpretării normei juridice	153
2. Noțiunea și felurile interpretării normei juridice	154
3. Metodele de interpretare	155
Capitolul X. Acțiunea normei juridice	165
1. Coordonate	165
2. Acțiunea în timp a normei juridice	165
3. Acțiunea în spațiu și asupra persoanelor	173
Capitolul XI. Izvoarele dreptului	179
1. Conceptul de izvor al dreptului	179
2. Clasificarea izvoarelor de drept	180
3. Analiza izvoarelor formale ale dreptului	181
3.1. Cutuma	181
3.2. Actul normativ	185
3.3. Contractul normativ	191
3.4. Jurisprudența	193
Capitolul XII. Raportul juridic	198
1. Locul raportului juridic în realizarea dreptului	198
2. Premisele raportului juridic	198
2.1. Norma juridică	199
2.2. Subiecții de drept	199
2.3. Faptele juridice	199
3. Definiția și caracteristicile raportului juridic	202
4. Structura raportului juridic	204
4.1. Subiecții	204
4.1.2. Conceptul de subiect de drept	204
4.1.2. Persoanele fizice	205
4.1.3. Subiectele colective de drept	208
4.2. Conținutul raportului juridic	213
4.2.1. Drepturile subiective	214
4.2.2. Obligațiile juridice	215
4.3. Obiectul raportului juridic	218
5. Particularități ale raportului juridic în principalele ramuri de drept	218
Capitolul XIII. Actul juridic	225
1. Faptul juridic și actul juridic	225
2. Clasificarea actelor juridice	226
3. Actul juridic în dreptul privat	229
4. Actul juridic în dreptul public	231

Capitolul XIV. Răspunderea juridică	237
1. Considerații introductive	237
2. Conceptul de răspundere juridică	238
3. Geneza și evoluția instituției răspunderii juridice	240
4. Condițiile generale ale răspunderii juridice	242
5. Principiile generale ale răspunderii juridice	245
6. Formele răspunderii juridice	247
Bibliografie	251

Capitolul I

Noțiuni introductive.

Științele juridice și teoria generală a dreptului

Teoria generală a dreptului face parte din ansamblul științelor juridice, având chiar cel mai abstract caracter între acestea. Din punct de vedere didactic este o introducere în studiul dreptului, dar, totodată, este și o fundamentare epistemologică¹ a științelor juridice; din această perspectivă am considerat util să pornim de la conceptul de știință, pentru a ajunge, pas cu pas, la conturarea exactă a domeniului teoriei generale a dreptului².

1. Conceptul de știință

Știința este un termen atât de uzitat în lumea contemporană, o realitate de zi cu zi, încât a ajuns cvasicunoscut, toți utilizatorii unei limbi au o idee aproximativă, însă nu posedă o explicație exactă³.

Ce este știința? Care sunt trăsăturile științei? Care sunt condițiile pentru ca un ansamblu de cunoștințe să fie calificat drept știință? Care sunt metodele de cunoaștere ale unei științe? Cum se clasifică științele? Iată doar câteva întrebări fundamentale privind știința. Nu putem avea pretenția de a răspunde exhaustiv la toate aceste întrebări.

Obiectivul nostru este de a oferi o vedere de ansamblu asupra tabloului științelor și mai ales de a localiza științele juridice în cadrul sistemului dinamic al științelor.

Definiție

În genere, știința a fost definită ca *ansamblu coerent și sistematic de cunoștințe privind anumite categorii de fapte, obiecte sau fenomene, cunoștințe obținute prin metode și tehnici adecvate. Nu în ultimul rând, rezultatele activității de producție științifică trebuie să fie verificabile*⁴.

---

¹ Epistemologie – „Etim.: gr. *Episteme*, «știință», și *logos*, «discurs». Sens larg: analiză sau studiu al proceselor generale ale cunoașterii; epistemologia este astfel sinonimă cu «teoria generală a cunoașterii» (sau gnoseologie). Sens strict: analiză a «spiritului științific», studiu al metodelor, al crizelor, al istoriei științelor, studiu filosofic al unei științe particulare (în acest sens se vorbește de epistemologia matematicii, a istoriei etc.)”. E. Clément, C. Demonque, L. Hansen-Love, P. Khan, *Dicționar enciclopedic de filosofie*, Ed. ALL Educațional, București, 2000, p. 162.

² Teoria generală a dreptului este așezată, firesc, în planurile de învățământ ale facultăților de drept în primul semestru al anului I. Sub o denumire sau alta, curricula tuturor facultăților cuprinde un curs echivalent. Teoria generală a dreptului deschide porțile științei dreptului, căci studentul de anul I lasă în urmă cursurile de cunoștințe generale din liceu și pătrunde cu adevărat în lumea științei.

³ O situație ironică am putea spune, căci precizia este o exigență a oricărei științe.

⁴ În acest sens a se vedea: G. Lucas, Cl. Moreau (ed.), *Petit Larousse illustré*, Ed. Librairie Larousse, Paris, 1982; E. Clément, C. Demonque, L. Hansen-Love, P. Khan, *Dicționar enciclopedic de filosofie, op. cit.*, pp. 513-514; J. Didier, *Dicționar de filosofie*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999, pp. 330-331; *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, Ed. Gramercy Books, New York, 1996, p. 1297.

Trăsături

Știința se caracterizează prin câteva elemente definitorii:

- veridicitatea, adică exprimarea în propoziții conforme cu realitatea fenomenelor investigate;
- raționalitatea, care presupune respectarea coerenței și a corectitudinii logice în formularea enunțurilor;
- verificabilitatea, în sensul că afirmațiile trebuie confirmate prin metode riguroase de control și validare;
- perfectibilitatea, respectiv capacitatea disciplinei de a asimila și integra permanent rezultatele cercetărilor ulterioare în cadrul său explicativ.

Condiții

Pentru ca un ansamblu de cunoștințe să fie considerat știință, el trebuie să îndeplinească anumite cerințe:

- să își delimiteze un obiect propriu de cercetare conceptuală;
- să utilizeze un limbaj specializat, clar și bine conturat;
- să se fundamenteze pe un sistem propriu de principii, legi, noțiuni și categorii;
- să recurgă la metode și tehnici de investigare adecvate, stabilind reguli și criterii cu valoare operațională;
- să elaboreze ipoteze și teorii concurente pentru explicarea fenomenelor din domeniul vizat;
- să ofere posibilitatea formulării de predicții¹.

Sistemul științelor

Cunoștințele științifice sunt organizate logic, pe domenii specifice (ramuri ale științei) în cadrul sistemului științelor. Între diversele științe există numeroase conexiuni și interdependențe, avansul/noile descoperiri într-un domeniu determinând, ca într-un joc de domino, transformări, reconsiderări, evoluții și în altele.

Știința, în calitatea sa de fenomen social distinct și de activitate umană particularizată, nu se reduce la un simplu ansamblu de idei, concepte sau teorii privite static. Ea trebuie înțeleasă și ca un sistem viu, aflat într-o permanentă evoluție, capabil să genereze neconținut cunoștințe noi.

Privită ca sistem, știința se clădește pe anumite componente, fiecare ramură a științei constând în totalitatea cunoștințelor dintr-un domeniu anume.

Clasificarea științelor

Problema clasificării științelor poate fi urmărită încă din Antichitate, de-a lungul timpului fiind propuse numeroase criterii și clasificări.

În linii generale, pe baza diverselor analize și încercări de sistematizare realizate de-a lungul timpului în privința științei, poate fi reținută clasificarea sa în trei mari categorii:

- a) științe experimentale;
- b) științe „formale”;

---

¹ Cu privire la trăsăturile și condițiile esențiale ale unei științe a se vedea Gheorghe C. Mihai, R.I. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria și filosofia dreptului*, Ed. ALL., București, 1997, p. 7.